

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

|| Sayı/Issue Özel Sayı 1 (Ekim/October 2023), s. 899-917.
|| Geliş Tarihi-Received: 16.09.2023
|| Kabul Tarihi-Accepted: 19.10.2023
|| Araştırma Makalesi-Research Article
|| ISSN: 2687-5675
|| DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1361426

Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Uzaktan Eğitim Süreci

Distance Education Process According to Teachers' Opinions

Fatih ÇINAR*
Betül ÇINAR**

Öz

Bu araştırmanın amacı ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitim süreci hakkındaki görüşlerinin tespit edilmesidir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada olgubilim deseninden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2021 yılında Isparta'da ortaokullarda görev yapan farklı branştaki 29 gönüllü öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Verilerin analizinde ise betimsel ve içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırma sonunda katılımcı öğretmenlerin uzaktan eğitim hakkında genel olarak olumsuz bir yaklaşıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler uzaktan eğitimin dezavantajlarına daha çok vurgu yapmıştır. Bu süreçte en çok öğrenme ortamı (fiziksel imkanlar), öğrenmenin takibi, öğrenci, öğretmen ve öğrenmenin niteliği açısından dezavantajlarının olduğu dile getirilmiştir. Avantajlarında ise daha çok öğretmenlere evden çalışma imkânı sağlanması ve öğretmenlerin teknoloji okuryazarlığını artırması ifade edilmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde katılımcı öğretmenlerin hepsinin muhakkak bir sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin yaşadığı sorunlardan bazıları teknolojik problemler (altyapı, bağlantı), sınırlı etkileşim/iletişim, devamsızlık, etkin öğrenmeyi gerçekleştirilememe, sınıf yönetimi, zamanı etkin kullanamama, akademik başarısızlık, ölçme değerlendirme, güvenlik (kimlik denetimi), aile ilgisizliği, denetimsizlik, mahremiyet ve yalnızlık hissi şeklindedir. Katılımcı öğretmenlerden bazıları, zorunluluk durumlarında uzaktan eğitimin alternatif bir yöntem olarak kullanabileceğini ifade etse bile katılımcılardan çoğu uzaktan eğitimin sürdürülebilir olmadığını düşünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan eğitim, ortaokul, branş öğretmeni, covid 19.

Abstract

The aim of this study is to determine the opinions of teachers working in secondary schools about the distance education process. In this study, in which qualitative research method was used, phenomenology design was utilized. The study group of the research consists of 29 volunteer teachers from different branches working in secondary schools in Isparta in 2021. The data of the study were collected with a semi-structured interview form from qualitative research techniques. Descriptive and content analysis were used to analyze the data. At the end of the research, it was determined that the participant teachers had a generally negative approach to distance education. Teachers emphasized the disadvantages of distance education more. In this process, the disadvantages were mostly mentioned in terms of

* Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi, e-posta: fatihcinar@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0216-3714.

** Öğretmen, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: betul.fbk@gmail.com, ORCID: 0009-0006-1201-0152.

learning environment (physical facilities), follow-up of learning, students, teachers and quality of learning. In terms of advantages, it was stated that it provides teachers with the opportunity to work from home and increases teachers' technological literacy. It was determined that all of the participant teachers definitely experienced a problem during the distance education process. Some of the problems experienced by teachers are technological problems (infrastructure, connection), limited interaction/communication, absenteeism, inability to realize effective learning, classroom management, inability to use time effectively, academic failure, assessment and evaluation, security (identity control), family indifference, lack of supervision, privacy and feeling of loneliness. Some of the problems experienced by teachers are technological problems (infrastructure, connection), limited interaction/communication, absenteeism, inability to realize effective learning, classroom management, inability to use time effectively, academic failure, assessment and evaluation, security (identity control), family indifference, lack of supervision, privacy and feeling of loneliness. Although some of the participant teachers stated that distance education can be used as an alternative method in cases of necessity, most of the participants think that distance education is not sustainable.

Keywords: Distance education, secondary school, branch teacher, covid 19.

Giriş

Bilginin kullanım alanının gelişmesi ve teknolojinin bilgi üretilmesinde rol oynaması, öğrenme ortamlarının zenginleşmesine katkıda bulunmuştur. Teknoloji, öğretim süreçlerinin bir aracı iken, zamanla yüz yüze eğitime alternatif bir yöntem olarak eğitimin bir parçası haline gelmiştir. Bu değişim, eğitim alanında son günlerde kendisinden çokça bahsedilen "uzaktan eğitim" kavramının ön plana çıkmasına ve yaygınlaşmasına olanak sağlamıştır. Yalın'a göre uzaktan eğitim, fiziksel olarak ayrı mekanlarda öğretmen ve öğrencilerin teknolojik etkileşimde bulunmalarına imkân sağlayan öğrenme- öğretim sistemidir (Yalın, 2003). Kısaca ve genel olarak öğreten ve öğrenenin farklı mekanlarda olduğu, zaman sınırından bağımsız olarak istenen zamanda basılı-yazılı materyaller veya elektronik araçlar yoluyla öğrenme-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bir eğitim faaliyeti şeklinde tanımlayabiliriz. Başka bir ifade ile uzaktan eğitim, çeşitli eğitim yöntemleri ve teknikleri aracılığı ile zaman ve mekândan bağımsız olarak eğitim faaliyetlerinin daha esnek bir yapıda yürütülmesine olanak sağlayan eğitim yaklaşımlarından birisidir.

Mektupla başlayan uzaktan eğitim süreci kitle iletişim araçlarında yaşanan hızlı gelişime, özellikle internetin öğrenme süreçlerine dahil edilmesi ile eğitim araçları-yöntemleri arasında kullanımı yaygınlaşmıştır. Buna bağlı olarak uzaktan eğitim yerine literatürde uzaktan öğretim, e- öğrenme, açık öğretim, internet tabanlı/temelli öğretim, internette eğitim, Web destekli öğretim, esnek öğretim, sanal eğitim, çevrim içi öğrenme gibi kavramlar da kullanılmaya başlanmıştır (Özkul & Aydın, 2013). Yaşanılan bu değişime bağlı olarak zaman içerisinde uzaktan eğitim, daha çok internet bağlamında ele alınmaya başlamış ve uzaktan eğitim yerine "internet temelli eğitim" veya "çevrimiçi öğrenme" kavramları kullanılmıştır. Kavramsal olarak farklı şekilde ifade edilse de uzaktan eğitim, toplumun gereksinimlerin bir karşılığı olarak ortaya çıkmış ve hızla yaygınlaşarak kullanıcılarına önemli avantajlar sunmuştur. Örneğin yeterli altyapı oluşturulduğunda herkes için fırsat ve imkân eşitliği verebilen uzaktan eğitim, özellikle ilgi, yetenek, yaş, coğrafi koşullar veya çalışma şartları nedeniyle eğitimden yararlanamayan bireylerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmaktadır. Her bireye belirli bir ölçüde dilediği hız ve yöntemle öğrenme imkânı vererek geleneksel eğitimin sınırlılıklarını aşma fırsatı sunmakta; mekâna dayalı gerçekleştirilemeyen etkinliklerin yapılabilmesine imkân vermektedir. Farklı mekanlardaki uzmanları bir araya getirerek bu kişilerin bilgi ve deneyimlerinden geniş kitlelerin yararlanmasına olanak sağlamaktadır (Yalın, 2003). Kullanıcılarına sağladığı avantajlar olmakla birlikte uzaktan

eğitimin bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Kaya (2002) bunları aşağıdaki gibi özetlemiştir:

- “Yüz yüze eğitim ilişkilerinin kolay sağlanamaması.
- Öğrencilerin sosyalleşmelerini engellemesi.
- Yardımsız ve kendi kendine öğrenme alışkanlığı olmayan öğrencilere yeterince yardım sağlayamama.
- Çalışan öğrencilerin dinlenme zamanını alma.
- Uygulamaya dönük derslerden yeterince yararlanamama.
- Beceri ve tutuma yönelik davranışların gerçekleştirilmesinde etkili olamama.
- Ulaşım olanaklarına ve iletişim teknolojilerine bağımlı olma.”

Uygulanmasında sınırlılıklar olsa da tüm dünyada uzaktan eğitime olan ilgi her geçen gün artarak devam etmekte ve öğrenme ortamlarında alternatif bir yöntem olarak tercih edilmektedir. Bu yaygınlaşmanın tercih edilmesinin kurumsal düzeyde nedenleri ise erişimi yaygınlaştırmak, öğrencilere bireysel özellikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda esneklik sağlamak, maliyetleri düşürmek, farklı bölge ve ülkelerdeki (pazarlardaki) öğrenenlere erişebilmek ve öğrenme süreçlerine yeni teknoloji ve yöntemleri entegre edebilmek olmuştur (Özkul & Aydın, 2013).

Teknolojinin eğitime yansımaları bazen gelişmelerin sonucu iken bazen de zorunlu bir tercih olmuştur. Örneğin salgın hastalıklar veya doğal afetler, içinde bulunulan durumun aciliyeti ve beklenen çözümün zaruritesi nedeniyle eğitim faaliyetlerinde alışkanlıklardan vazgeçilmesine ve yeni yaklaşımların tercih edilmesine neden olabilmektedir. Son dönemde yaşanan Covid-19 salgını da birçok alanındaki alışkanlıkları değiştirmiş, eğitim-öğretimi alışlagelmişin dışına taşımış ve eğitimde teknoloji kullanımını zorunlu bir tercih haline getirmiştir. Türkiye’yi ve dünyayı etkisi altına alan bu salgınla yüz yüze eğitime ara verilmiş ve alternatif bir yöntem olarak “uzaktan eğitim” önemli bir yere sahip olmuştur. Türkiye’de uzaktan eğitime geçiş aşamasında öncelikle Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Eğitim Bilişim Ağı aktif hale getirilmiş; TRT EBA TV’de ilgili dersin öğretmenleri tarafından her kademe için gerçekleştirilen uzaktan eğitim yayınları hazırlanmıştır. Bununla birlikte öğretmenler de kendi imkânları çerçevesinde farklı platformlar üzerinden derslerini online olarak işlemiş, ders ile ilgili materyalleri öğrencileriyle paylaşmışlardır. Acil ve zorunlu olarak gerçekleşen bu süreçte öğrenci ve velilerin yaşadığı sıkıntılar ve imkansızlıklar görmezden gelinmiş/ertelenmiş; yaşanan olağanüstü duruma bağlı olarak karşılaşılan problemlere çözüm üretilmesi öncelenmiştir. Bu da uzaktan eğitimin tüm kademelerde uygulanabilirliği, avantajları ve dezavantajları konusunun son zamanların en çok konuşulan/tartışılan konusu haline gelmesine neden olmuştur. Nitekim alan yazını incelendiğinde de pandemi öncesi araştırmaların içerik olarak uzaktan eğitimi, daha çok yükseköğretim kademesi ile ilişkilendirdiği (Can, 2019; Akdemir, 2011; Şakar, 2001); uzaktan eğitim hakkındaki pandemi sonrası araştırmaların ise eğitimin tüm kademelerine yoğunlaştığı görülmektedir (Koç, 2021; Canpolat & Yıldırım, 2021; Aydıncı & Zorluoğlu, 2022).

Uzaktan eğitimin etkili ve verimli bir şekilde uygulanabilmesi ve süreç içinde yaşanan sorunların tespit edilebilmesi için sürecin paydaşlarının görüşlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Özellikle bu işin sahasında uygulayıcı olarak yer alan öğretmenlerin gözünden uzaktan eğitim sürecini ve yaşanan sorunları tespit etmek, sürecin başarısına ve ileride alınabilecek çözüm önerilerine doğrudan katkı sağlayacaktır. Alan yazını

tarandığında araştırmalarda uzaktan eğitim ile ilgili öğretmenlerin (Tican & Toksoy Gököğlü, 2021), öğrencilerin (Akpolat, 2021), velilerin (İnci Kuzu, 2020) görüşlerine yer veren çalışmalar olduğu ancak farklı branşlardaki öğretmenlerin görüş, düşünce ve tutumlarının bir arada yeterince araştırılmadığının görölmüştür. Bu çalışma da bu gerekliliklerden hareketle ortaya çıkmış ve çalışmanın amacı uzaktan eğitim sürecini, süreçte yaşanan sorunları öğretmenlerin gözünden değerlendirmek, avantajlarını ve dezavantajlarını tespit etmek şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın problem sorusu da “ortaokulda görev yapan farklı branşlardaki öğretmenlerin uzaktan eğitim hakkındaki görüşleri nelerdir? şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri şu şekildedir:

Katılımcılara göre

- ✓ Uzaktan eğitimin avantajları nelerdir?
- ✓ Uzaktan eğitimin dezavantajları nelerdir?
- ✓ Uzaktan eğitimin katılımcıların mesleki gelişimine etkisi nasıldır?
- ✓ Uzaktan eğitim süresince yaşanılan sorunlar hangileridir?
- ✓ Uzaktan eğitimin sürdürülebilirliği var mıdır?
- ✓ İdeal bir uzaktan eğitim nasıl olmalıdır?

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Uzaktan eğitim olgusu hakkındaki öğretmen görüşlerini tespit etmeyi amaçlayan bu araştırma olgubilim araştırmasıdır. Araştırmanın örneklemini ise Isparta il merkezinde 2021 yılında görev yapan farklı branştaki gönüllü 29 öğretmen oluşturmuştur. Örneklemin seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklemeye başvurulmuştur. Buna göre ortaokulda çalışıyor olma, branş dağılımında oransal olarak birbirine yakın olma ve farklı mesleki kıdemlere sahip olma ölçüt olarak kullanılmıştır. Örnekleme grubunun branşlarına ve mesleki kıdemlerine yönelik dağılımlara tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Örnekleme grubunun branş ve mesleki kıdem dağılımları

	Branş	Mesleki kıdem
D1	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	7
D2	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	7
D3	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	12
D4	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	15
F1	Fen bilimleri	13
F2	Fen bilimleri	16
F3	Fen bilimleri	14
G1	Görsel Sanatlar	30
G2	Teknoloji ve Tasarım	18
G3	Teknoloji ve Tasarım	21
G4	Görsel Sanatlar	5
M1	Matematik	15
M2	Matematik	10
M3	Matematik	10

S1	Sosyal bilgiler	20
S2	Sosyal bilgiler	12
S3	Sosyal bilgiler	9
S4	Sosyal bilgiler	20
S5	Sosyal bilgiler	5
S6	Sosyal bilgiler	24
T1	Türkçe	9
T2	Türkçe	14
T3	Türkçe	16
T4	Türkçe	9
Y1	Yabancı Dil	17
Y2	Yabancı Dil	19
Y3	Yabancı Dil	16
Y4	Yabancı Dil	8
Y5	Yabancı Dil	8

Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formun hazırlanmasında öncelikle ilgili literatür taranmış ve taslak form oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak form uzman görüşüne sunulduktan sonra 1 öğretmen ile ön deneme yapılmış ve ilgili düzeltmeler yapıldıktan sonra forma son hali verilmiştir. Soruların anlaşılır, yansız olmasına, tek amaca hizmet etmesine, istenilen veriyi yansıtmasına dikkat edilmiştir. Görüşme formunda katılımcıların uzaktan eğitim süreci ile ilgili görüşlerini içeren “uzaktan eğitimin avantajları ve dezavantajları, sürdürülebilirliği, bu süreçte yaşanan sorunlar neler olduğu ve ideal bir uzaktan eğitimin nasıl olabileceği” şeklinde sorulardan oluşmuştur. Pandemi nedeniyle yüz yüze görüşme mümkün olmadığı için, form katılımcılara çevrimiçi ortamda uygulanmıştır. Araştırmanın inandırıcılığını sağlamak için çeşitleme, uzman incelemesi, doğrudan alıntı ve katılımcı teyidi; aktarılabilirlik için ise ayrıntılı betimleme ve amaçlı örnekleme yapılmıştır. Araştırmanın tutarlılığı ve teyit edilebilirliğini sağlamak için ise tutarlık incelemesi ve teyit incelemesi gerçekleştirilmiştir.

Verilerin analizinde betimsel ve içerik analizinden yararlanılmıştır. Öncelikle katılımcılardan gelen cevaplar yazıya aktarılmış ve her katılımcı branşına göre (D1, F1, T1 vd.) kodlanmıştır. Araştırmanın bulguları görüşme soruları temelinde kategorilere (tema) ayrılmış ve gerçekleştirilen analiz sonrası da alt kategoriler belirlenerek tablolara dönüştürülmüştür. İlgili kategorilere uygun birebir alıntılar belirlenmiş ve bulgular kısmında birebir alıntı şeklinde yer verilmiştir. Görüşme sonrasında bireylerden alınan cevaplar yazıya aktarılmıştır. Araştırma bulguları, görüşme soruları temele alınarak tema kabul edilmiş ve katılımcılardan elde edilen verilerin kavramsal kodlamaları yapılmıştır. Birebir alıntı olarak kullanılabilmesi düşünülen

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların uzaktan eğitim hakkındaki görüşlerini içeren bulgulara yer verilecektir.

Tablo 2. Uzaktan eğitimin avantajları

Kategori	Alt Kategori	Alt Kategori
Uzaktan eğitimin avantajları	Öğretmen	Teknoloji okuryazarlığında artış Ailesine daha çok vakit ayırma Evden çalışma imkânı
	Öğrenci	Gelişimine katkı -sorumluluk kazandırma
	Öğrenmenin niteliği	Az zamanda daha çok bilgi aktarımı
	Öğrenmenin takibi	Daha etkili sınıf yönetimi (anında müdahale) Daha az davranış problemi
	Öğrenme materyali (İçerik)	İnteraktif eğitim ikanı sunma Görsel materyal kullanma
	Okul-Eğitim	Çağın gerekliliklerine ayak uydurma

Uzaktan eğitimin paydaşlarına getirdiği birçok avantajı bulunmaktadır. Bunlardan bazıları “paydaşlarına kitle eğitimini kolaylaştırma, eğitim programlarında standart sağlama, eğitimde maliyeti düşürme, eğitimde niteliği artırma, öğrenciye serbesti sağlama, öğrenciye zengin bir eğitim ortamı sunma ve öğrenme sorumluluğu kazandırma, belli bir mekân veya zamanda belirli bir yerde bulunma zorunluluğunu ortadan kaldırma” şeklinde sıralanabilir (Kaya, 2002). Katılımcıların görüşlerine yönelik içerik analiz tablosu incelendiğinde de uzaktan eğitimin avantajlarının 6 temada toplandığı görülmektedir. Özellikle öğretmen kategorisinde avantajlarına yönelik olumlu bakış açısının daha çok olduğu söylenebilir.

D4: Olumlu olarak teknoloji kullanımının artması.

Katılımcılar, uzaktan eğitim sürecinde teknoloji kullanımı ve teknoloji okuryazarlığı gibi konularda kendilerini geliştirdiklerini ve bu süreçte çeşitli web 2.0 araçlarını ve dijital uygulamaları kullandıklarını ifade etmişlerdir. Örnek bir ifade şu şekildedir:

F1: Teknolojik uygulamaları kullanmayı pekiştirdiğini söyleyebilirim

Bazı öğretmenler, uzaktan eğitim süreci ve teknoloji yeterliliği konusunda bağlantı kurmuş ve sürecin teknolojiyi eğitime uyarlamayı bilen öğretmenler için kaybedilmiş bir zaman olarak görülemeyeceğini ifade etmişlerdir.

Y1: Sürece hâkim, teknoloji dostu, uygulamaları, web 2 araçlarını kullanmayı bilen öğretmen ve öğrenciler için kayıp olmadığını düşünüyorum. Gereksiz zaman kaybını fırsata çevirebilen öğrenciler oldu.

Uzaktan eğitim süreçlerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için yeterli materyal desteğinin var olması gerekmektedir. Katılımcı öğretmenler de uzaktan eğitimin avantajları arasında görsel çeşitlilik sunması, interaktif eğitim materyallerine ulaşım avantajı sağlaması ve dijital içeriklerinden daha kolay bir şekilde yararlanma imkanı vermesi gibi kolaylıklarına değinmiştir.

M3: Görsel çeşitlilik ve interaktif eğitim materyallerine ulaşım avantajı var

Uzaktan eğitimin kullanıcılarına sağladığı önemli avantajlardan biri de daha az davranış problemini içeren etkili sınıf yönetimidir. Katılımcılardan bazıları da öğrencilerin birbiri ile konuşma imkânı olmadığı için derste sessizliğin daha kolay sağlanabildiğini; bu nedenle sınıf yönetiminin uzaktan eğitimde daha kolay olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte uzaktan eğitim zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde çalışma imkânı verdiği için öğretmenlere farklı kolaylıklar sağlamaktadır. Örneğin evde

çalışıyor olmak öğretmenlerin aile bireyleri ile daha çok bir arada olma imkânı sunmakta; ek bir yardımcı olmadan çocuklarının bakımını gerçekleştirme fırsatı vermektedir.

D3: Bakıcıyı eve çağdırmamak çocuklarımda başında kendim bakıyor olmak benim için olumluydu.

Uzaktan eğitim gerekli alt yapı, materyal sağlanırsa yetkin öğretmenlerin yönetiminde öğrenme açısından nitelikli bir eğitim imkânı sunabilir. Nitekim bazı katılımcılar da ifadelerinde benzer bir görüşe yer vermiştir. Uzaktan eğitimin özellikle öğretmenlere ders süresini daha aktif, verimli ve esnek kullanma katkı sağladığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte katılımcılardan uzaktan eğitimin öğrencilerde sorumluluk bilincini geliştirdiğini ve kendi özdenetimleri sağlama konusunda katkı sağladığını ifade eden öğretmenler olmuştur. Sayı olarak çok fazla olmasa da hiçbir avantajı olmadığını düşünen öğretmenler de olmuştur.

Tablo 3: Uzaktan eğitimin dezavantajları

Kategori	Alt Kategori	Alt Kategori
Uzaktan eğitimin dezavantajları	Öğretmen	Ek sorumluluk getirmesi
		Fiziksel yorgunluk
		Teknolojiye bağlı sağlık sorunları
		Mesleğe duyulan saygının azalması
	Öğrenci	Teknolojiye bağlı sağlık sorunları
		Teknoloji bağımlılığı
		Konsantrasyon problemi
Sorumluluk duygusunu azaltma		
Öğrenme ortamı (fiziksel imkanlar)	Akran etkileşimini azaltması	
	Fırsat eşitsizliği	
Öğrenmenin niteliği	Birebir ilgilenme imkânı vermemesi	
	Sınırlı İletişim	
	Duygusal bağ kurulamaması	
Öğrenmenin takibi	Sınıf yönetimi sorunlarına zemin oluşturma	
	Akademik başarının düşük olması	
	Öğrenmenin gerçekleşme derecesini Denetleyememe	
	Objektif bir ölçme değerlendirme olmaması	
	Dönüt alamama	
Öğrenme materyali (İçerik)	Devam sorunları	
	Uygulamalı dersler-konular için uygun olmaması	
Okul	Eğitime duyulan güvenin azalması	

Öğretmenlerin uzaktan eğitimin dezavantajlarına yönelik ifadelerinden hareketle yapılan içerik analizine göre dezavantajlar 7 kategoride ele alınmıştır. Buna göre bu yöntemin en çok öğrenme ortamı (fiziksel imkanlar), öğrenmenin takibi, öğrenci, öğretmen ve öğrenmenin niteliği açılarından dezavantajları olduğu ifade edilebilir.

Öğretmenlerin uzaktan eğitimin dezavantajları konusunda sıkça dile getirdiği konulardan biri fırsat eşitsizliği konusu olmuştur. Öğretmenler tarafından özellikle maddi imkânı olmayan öğrencilerin süreçte çok sıkıntı yaşadığı ifade edilmiş ve sürecin, öğrenciler açısından adaletsizliğe yol açtığı belirtilmiştir. Meydana gelen bu fırsat eşitsizliği öğretmenlerde rahatsızlık oluşturmuştur. Bununla birlikte erişim imkanına sahip olup da derse katılanlardan ise yeterince verim alınmadığı ifade edilmiştir.

T3: İletişim problemlerinin artması, duygusal bağların ve empatinin zayıflaması, uzaktan erişime ulaşamayan öğrencilerden kaynaklanan vicdani rahatsızlık, erişimi olup da derse katılmayanlardan alınan verimsizlik, öğrenciler üzerindeki kontrolü sağlayamamak.

Zamandan ve mekândan bağımsız olma uzaktan eğitimin sağladığı bir avantaj olsa da katılımcılar açısından bu durum, bir dezavantaj olarak görülmüştür. Çünkü katılımcılara göre bu esneklik, öğrencilerde sorumluluk bilincinin azalmasına yol açmaktadır. Derse katılım zorunluluğunun olmaması da sorumluluk bilincini azaltan bir diğer unsur olarak ifade edilmiştir. Katılımcılara göre yüz yüze eğitimde odluğu gibi aynı mekânda olunmaması ve öğrencinin derse duyarlı yaklaşmaması öğrenciler ve öğretmenlerde motivasyon düşüklüğüne neden olmuştur. Bu nedenle öğrencilerin dikkatini çekebilmek için daha çok çaba sarf edilmesi gerekmiştir. Özellikle aynı mekânda olamamak öğrenciler ile duygusal bağ ve etkili iletişim kuramama gibi dezavantajları beraberinde getirmiştir. Katılımcılardan bazıları bu konuda yetersiz kaldığını belirtmiştir. Uygulama gerektiren dersler ile ilgili en çok değinilen dezavantaj ise, uzaktan eğitimin uygulamaya dönük kazanımların öğretimi konusunda yetersiz kalması olmuştur. Öğretmenlerin bu dersler çok fazla zorlandığını ifade etmiştir. Bununla birlikte öğretmenlerin çok fazla dile getirdiği dezavantaj bu süreçte güvenilir ve sağlıklı ölçme-değerlendirmenin yapılması olmuştur. Katılımcılara göre özellikle derslerde interaktif bir süre sağlanamadığı için öğrenmenin sağlanıp sağlanmadığına yönelik dönüt sağlanamamıştır.

Katılımcılar tarafından belirtilen bir diğer dezavantaj ise sınıf yönetimi konusunda olmuştur. Katılımcılar öğrencilerin sınıf kurallarına uyma, akranlarına ve öğretmene saygı gösterme gibi davranışlarda azalma olduğunu dile getirmişlerdir.

Uzaktan eğitimin paydaşları üzerinde bıraktığı olumsuz özelliklerden biri de teknoloji bağımlılığını arttırmasıdır. Nitekim katılımcılar da uzaktan eğitim sürecinin öğrencilerde teknoloji bağımlılığına yol açtığını ifade etmişlerdir. Çünkü öğrenciler gerek canlı dersler süresince gerekse sonrasında öğrenciler uzun süre teknolojik cihazları kullanmak ve internete bağlı kalmak zorunda kalmışlardır. Bu durum öğretmenler için de geçerlidir. Gerek derslere hazırlanma gerekse derslerin sunumu gerekse de ödevlerin takibi aşamalarında öğretmenler bilgisayar, tablet veya telefon gibi cihazlarla vakit geçirmek zorunda kalmıştır. Dolayısıyla bu süreç öğretmen ve öğrenciler için sağlık sorunlarına yol açmıştır. Pandemin getirdiği zaruriyet nedeniyle daha çok evde vakit geçirmek zorunda kalan öğrenciler, akranlarından ve okulun sağladığı sosyalleşme imkanlarından uzak kalmışlardır. Bu durum çocukların teknoloji bağımlılığını arttırdığı için katılımcıların uzaktan eğitimin dezavantajları ifadelerinde yer almıştır.

Tablo 4: Uzaktan eğitimin katılımcıların mesleki gelişimine etkisi

Kategori	Alt Kategori	Alt Kategori
Mesleki Gelişim	Yansıtıcı düşünme	Çözümün parçası olma Krizi fırsata çevirme
	Kişisel Gelişim	Yeteneklerinin farkına varma Öz farkındalık
		Değer farkındalığı (sağlık, yüz yüze eğitim, sosyalleşme)
	Teknoloji okuryazarlığı	Web 2 araçlarını kullanma Teknolojik yeniliklerin farkına varma Eğitim materyali hazırlama

Mesleki Yeterlik	Alandaki yenilikleri takip etme Online eğitimlere katılma Hizmet içi eğitimlerden yararlanma Yeni yöntemleri keşfetme
------------------	--

Katılımcıların görüşlerine yönelik içerik analizi sonucunda uzaktan eğitim sürecinin öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sağladığı tespit edilmiştir. Oluşturulan temalar ise yansıtıcı düşünme, kişisel gelişim, teknoloji okuryazarlığı ve mesleki yeterlik şeklindedir. Acil ve zorunlu uzaktan eğitim, krizi fırsata çevirme konusunda öğretmenlerde farkındalık oluşturmuş ve neler yapabilirim düşüncesinden hareketle interaktif materyallerden ve içeriklerden faydalanma fırsatı sağlamıştır. Çözüm ortak olma düşüncesiyle hareket eden, yansıtıcı düşünen öğretmenlerin gelişimine katkı sağlamıştır.

D1: Mesleki anlamda kendimi olumlu yönde geliştirdim. Nasıl faydalı olabilirim üzerine daha fazla düşünüp ekstra etkinlikler yapmaya başladım. Çocuklardan da güzel dönüler alınca başka neler yapabileceğimi araştırmaya başladım. Her şeyden önemlisi her durumda şartları lehimize çevirme alanımızla ilgili neler yapabileceğimizin farkına varmama sebep olmuştur.

Uzaktan eğitim sürecinin katılımcılar üzerindeki önemli etkilerden biri de teknoloji okuryazarlığını arttırmış olmasıdır. Katılımcıların çoğunluğu bu süreçte teknolojiyi eğitime uyarılama konusunda tecrübe edindiklerini ve bu durumun mesleki gelişimlerine doğrudan katkı sağladığını belirtmiştir. İfadelerinde özellikle Web2.0 araçlarının etkin kullanımına vurgu yapıldığı görülmüştür. Dersi ile ilgili gerekli doküman veya kaynaklara ulaşamayan öğretmenler ise ders içeriklerini kendileri üretmeye çalışmışlardır. Böylece branşıyla ilgili gelişmeleri takip edip kendi materyallerini üreterek mesleki gelişimlerine katkıda bulunmuşlardır.

G4: Branşım ile ilgili kaynak olmadığı için kendim sunular hazırladım ve bu sayede sanatla ilgili birçok konuyu ayrıntılı bir şekilde tekrar etmiş oldum, şu ana kadar kullanmadığım çizim programlarını öğrendim.

Sürecin önemli bir katkısı da hizmetçi eğitim faaliyetlerinin çevrimiçi ortamlara taşınmış olması ve ulaşımın kolaylaşmış olmasıdır. Bu kolaylık öğretmenlerin bu süreçte hizmetçi eğitim faaliyetlerine katılımını arttırdığına vurgu yapılmıştır. Özellikle eğitim teknolojileri, bilişim teknolojilerinin güvenli ve etkin kullanımı, dijital okuryazarlık gibi modern çağın becerilerine hitap eden eğitimlerde artış olmuş ve öğretmenlerin bu eğitimlere ilgisi artmıştır.

G3: Branşım ile ilgili daha iyi nasıl uzaktan eğitim verebilirim şeklinde mesleki araştırmalar yaparak kendimi geliştirmeye çalıştım. Branşım ile ilgili gelişmeleri takip ettim.

Acil ve zorunlu uzaktan eğitim süreci, yüz yüze eğitimin sağladığı sosyalleşme gibi katkıları sunamadığı için öğretmenlerde okulun öğretim dışındaki amaçları ve sağlığın ne kadar önemli olduğu ile ilgili farkındalık sağlamıştır. Katılımcılar ifadelerinde çoğunlukla yüz yüze eğitime duydukları özleme yer vermişlerdir. Kısaca belirtmek gerekirse süreç öğretmenlerde değer farkındalığı (sağlık, yüz yüze eğitim, sosyalleşme) oluşturmuştur.

M1: Öğrencilerimle yüz yüze iletişimin kıymetini anladım.

Tablo 5: Uzaktan eğitim süresince yaşanan sorunlar

Kategori	Alt Kategori	Alt Kategori
Uzaktan eğitim sürecinde sorun yaşamadık	Yaşadım	Sınırlı etkileşim Sınıf yönetimi sorunları

 Ölçme değerlendirme

 Zamanı etkin kullanamama

 Etkin öğrenmeyi gerçekleştirememe

 Uygulamaya yönelik içeriği tasarlayamama

 Mesleki tükenmişlik hissi

 Mesleki doyumda azalma

 Mahremiyet sorunu

 Derse devamı sağlayamama

 Öğrencilerin derse yönelik güdülerinin azalması

 Teknolojik problemler (altyapı, bağlantı)

 Dönüt alamama

 Ölçme değerlendirme sorunları

 Akademik başarıyı sağlayamama

 Güvenlik sorunları (kimlik denetimi)

 Aile ilgisizliği

 Denetimsizlik

Yaşamadım

Tabloda da görüldüğü üzere katılımcı öğretmenlerin hepsi uzaktan eğitim sürecinde muhakkak bir sorun yaşamıştır. Öğretmenlerin en çok karşılaştığı sorunlardan birisi teknik yetersizlikler olmuştur. Öncesinde herhangi bir hazırlığı olmayan tüm paydaşların sürecin yönetilmesi konusunda gerekli temel altyapı sorunu yaşadığı görülmüştür. Derslere ulaşım sağlama konusunda internet bağlantısının olmaması veya yavaş olması herkes için fakat taşrada yaşayanlar daha çok sorun yaşanmasına neden olmuştur. Nitekim katılımcılar da ifadelerine bağlantı ve teknolojik donanım yetersizliğine sıklıkla yer vermişlerdir. Örneğin katılımcılar, bu süreçte öğrencilerin derslere düzenli katılmadığını veya katılsa bile internet bağlantısının yavaşlaması veya kesilmesi gibi nedenler ile sağlıklı bir iletişimin sağlanamadığını dile getirmişlerdir. İnternet bağlantısının yavaş olması nedeniyle online derslerde sıklıkla ekran donması ya da yavaşlamalar ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğrencilerden bazılarının evde birden fazla kardeş olması nedeniyle cihaz yetersizliği yaşadığına vurgu yapmışlardır.

T3: *İnternet bağlantısının yarattığı sıkıntılar, kullandığımız uzaktan eğitim programından kaynaklanan sıkıntılar.*

Y2: *Bağlantı sorunları, internete ulaşamadığını belirten ve dese hiç katılmayan öğrenciler var*

Katılımcılar, uzaktan eğitimin önemli bir sınırlılığı olarak gördükleri etkin iletişim kuramama konusunda yoğun olarak sorun yaşadıkları ifade etmişlerdir. Öğretmenleri en çok rahatsız eden konulardan biri ise "öğrencilerden dönüt alamama" sorunu olmuştur ve bu durum öğretmenlerde motivasyon düşüklüğüne sebep olmuştur. Özellikle öğrencilerin online derslerde yöneltilen sorulara cevap vermemesi, kamerasını veya sesini açmak istememesi öğretmenlerde kendi kendine ders anlatıyormuş hissi oluşturmuştur. Örnek ifadeler:

M1: *istemeyen öğrencilere ulaşmak çok zor. Sesini kapatıyor ödev yollamıyor. Sorumluluklarını yerine getirmeyenler bunu kullanıyor.*

S6: *...Kameraların kapalı olması nedeniyle ismen var olan öğrencilere de sorular sorup cevap alamama durumu*

F1: Her öğrencinin aktif katılımını sağlamak zor oldu D3: Sorulara hiç ses çıkarmayan öğrenciyle uğraşmak

Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerden uzak kalmak ve yüz yüze iletişim kuramamak öğretmenleri mesleki anlamda olumsuz etkilemiştir. Özellikle bazı öğretmenlerde göz temasına dayalı etkileşimden uzak kalmak, öğretmenlerin mesleki doyumunu sınırlamıştır.

T1: Öğrencilerden uzak kalmak onların gözlerinin içine bakamamak öğretmenliğimi olumsuz etkiledi

T2: Olumsuz olarak mesleki doyum öğrenci ile yüz yüze olmayınca ikinci planda kaldı.

Yaşanılan sorunlardan biri de uzaktan eğitime bağlı sağlık sorunları olmuştur. Örneğin dersleri bilgisayar başında oturarak işlemek zorunda olmak, bazı öğretmenlerde fiziki yorgunluk ve monotonlaşma endişesi yaşatmıştır.

Y1: Fazlaca oturarak ders anlatmak monotonlaştırır endişesi içine girdim ayrıca fiziki yorgunluk verdi. Kalabalık sınıflarda bazı öğrenciler söz hakkı alamadan 30 dk bitiverdi.

Yaşanılan önemli sorunlardan biri de devamsızlık sorunu olmuştur. Katılımcılar, devam zorunluluğu olmadığı için öğrencilerin online derslere giriş-çıkışları keyfi bir hale getirdiğini ve bu durumun derslerin verimini etkilediğini ve süreçte öğrencileri motive etmekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler bu zorlaştığını, bunun da

Y3: Öğrencilerin şu veya bu nedenle derslere düzenli katılım sağlamaması.

G4: öğrenciler devam konusunda esnek davranıp istedikleri zaman derse girdiler.

D4: Öğrencinin derse motivasyonu sağlama noktasında sıkıntı çekebiliyoruz.

M3: Öğrencilerde yeterli motivasyon sağlanamıyor ve internette yaşanan aksaklıklar yüzünden ders sekteye uğruyor G2: Derse katılım az oldu.

Uzaktan eğitimde atölye derslerinde birebir çalışma imkânı olmadığı için görsel sanatlar ve teknoloji tasarım gibi derslerin öğretmenleri, öğrenme süreçlerinin tasarlanması konusunda zorluk yaşadığını ifade etmiştir.

G2: Atölye dersi olduğu için birebir çalışma yapamıyorsun, anlattığını öğrenci alamıyor

Katılımcı öğretmenler, matematik dersi gibi sayısal derslerde öğrenciler ile sürekli iletişim halinde olmanın, derse yönelik çok fazla soru çözümlerinin öğrenci başarısı açısından önemli bir durum olduğunu fakat uzaktan eğitim sürecinde bunu sağlamakta çok fazla sorun yaşadıklarını ve mesleki doyum sağlamakta güçlük çektiklerini ifade etmişlerdir.

Okul ve sınıf ortamından uzak kalmak öğrencilerde toplu yaşam kültürüne uyumu azaltmıştır. Bu da çocukların sınıf kurallarına ve okul kültürüne uyum konusunda sıkıntılar yaşamalarına neden olmuştur. Nitekim uzaktan eğitime ek olarak yüz yüze eğitime kademeli olarak başlandığı dönemlerde de okula dönen öğrencilerde sınıf ve okul kurallarına uyum konusunda zorluklar yaşanmıştır.

G4: ...Bazen istemsizce ağızlarından uygun olmayan kelimeler çıkıyor.

Eğitim öğretim sürecinde önemli bir yere sahip olan aile/veli ilgisi uzaktan eğitim döneminde daha da önemli hale gelmiştir. Çünkü bu süreçte öğrencilerin okulda bir öğretmen gözetimi altında değil de evde kendi kendine veya ailesinin kontrolünde derslere katılması gerekmiştir. Bu durumda, çalışan ailelerin gün boyunca çocuklarını takip etme imkânı olmadığı ya da aileler ilgisiz kaldığı için derslere girme konusunda ve ödevleri tamamlama konusunda aksamlar yaşanmıştır.

Öğretmenlerin belirttiği bir diğer sorunda mahremiyet sorunu olmuştur. Katılımcılar sınıf mahremiyeti ortadan kalktığı için öğretmenlerin ders esnasında başkaları tarafından da takip ediliyor hissine kapıldığını ve kendilerini rahat hissedemediklerini ifade etmişlerdir.

T4: Ben sınıf ortamında kendimi daha rahat ifade ederim. Sınıf mahremiyeti eve taşındığı için kendimi derslerde rahat hissedemedim

Tablo 6: Uzaktan eğitimin sürdürülebilirliği

Kategori	Alt Kategori	Alt Kategori
Uzaktan eğitimin geleceği	Uygulanmamalı	Verimli olmama
		Öğrencilere ulaşamama
	Uygulanmalı	Yüz yüze eğitimin faydaları
		Uzaktan eğitimin kaybettirdikleri
		Öğrencinin ihtiyaçlarına karşılık vermemesi
		Zorunluluk durumlarında
		Yüz yüze eğitimin bir parçası olarak

Katılımcıların uzaktan eğitimin sürdürülebilirliğine yönelik görüşlerinin analizine göre katılımcı öğretmenlerin çoğunluğunun sürecin devam etmemesi gerektiği yönünde görüş bildirdiği tespit edilmiştir. Bu yönde görüş bildiren öğretmenler uzaktan eğitimin verimli olmadığını, öğrenci gelişimine katkı sağlamadığını ve öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermediğini ifade etmişlerdir. Hatta salgın dönemlerinde en son kapanması gereken kurumların okullar olması gerektiğini belirtenler olmuştur. Uzaktan eğitimin devam etmesi yönünde görüş bildiren öğretmenler ise salgın sürecinin seyrinden endişeli oldukları için; vakalar azalmadığı sürece yüz yüze eğitime geçişin doğru bir seçenek olmayacağını belirtmişlerdir. Kısacası bu grubun düşüncesinde yatan en önemli dayanak, sağlık temelli zorunluluk olmuştur. Diğer bir görüş ise yüz yüze eğitim ile uzaktan eğitimin bir arada gerçekleştirildiği hibrit model önerisi olmuştur. Katılımcılar bazı derslerin yüz yüze bazı derslerin ise uzaktan yapılabileceğini; yani her iki eğitim türünün bir arada yürütülebileceğini ifade etmişlerdir.

Tablo 7: İdeal bir uzaktan eğitim

Kategori	Alt Kategori	Alt Kategori
Uzaktan eğitimin dezavantajları	Öğretmen	Yetkin/donanımlı öğretmen
		Etkili sınıf yönetimi
	Öğrenci	Bilinçli öğrenciler
		Donanımlı öğrenci profili
	Öğrenme ortamı (fiziksel imkanlar)	Fırsat eşitliği
		Eşit imkanlara sahip olma
	Öğrenmenin niteliği	Yeterli teknik altyapı
		Öğrencinin ilgisini dikkate alma
		Öğrenmeyi aktif kılma
		Sanal ders saatini azaltma
Öğrenmenin takibi	Etkileşimin artırılması	
	Sınıf sayılarının azaltılması	
	Objektif bir ölçme değerlendirme	
Öğrenme materyali (İçerik)	Derse devamı sağlama	
İdeal bir uzaktan eğitim olamaz	Dönüt işlerliğinin sağlanması	
		Sadeleştirilmiş içerik
		Yüz yüze eğitim ile kıyaslanamama

Araştırmada öğretmenlerin görüşlerinden hareketle ideal bir uzaktan eğitimin nasıl olması gerektiği ile ilgili analiz yapılmış ve elde edilen verilere 7 kategori belirlenmiştir. Hiçbir şekilde uzaktan eğitimin ideal bir eğitim olamayacağı ile ilgili görüş bildirenlerin dışındakilerin ideal bir uzaktan eğitim ile ilgili önerileri şu şekildedir:

- Uzaktan eğitimin içerdiği her türlü donanıma sahip yetkin öğretmenler yetiştirme
- Etkili sınıf yönetimi becerilerine sahip öğretmenler yetiştirme
- Öğrenme ortamı (fiziksel imkanlar) açısından fırsat eşitliğinin sağlanması
- Yeterli teknik altyapıyı kurma
- Bilinçli, duyarlı ve donanımlı öğrenenler
- Öğrenmenin niteliğini artırmak için öğrencinin ilgisini dikkate alma
- Öğrenmeyi aktif kılma
- Sanal ders saatini azaltma
- Paydaşlar arası etkileşimin arttırılması
- Sınıf sayılarının azaltılması
- Öğrenmenin takibi için objektif bir ölçme değerlendirme sistemi kurma
- Derse devamı sağlama
- Dönüt işlerliğini sağlama
- Müfredat içeriklerinin sadeleştirilmesi

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Temelleri ailede atılan eğitim, bireylerin toplumların ve ülkelerin geleceğini doğrudan etkileyen bir olgudur. Eğitim vasıtasıyla kendini geliştiren bireyler, içinde bulunduğu aileyi, toplumu ve ülkeyi de geliştirip değiştirebilme potansiyeline sahip olurlar. Eğitim sadece okulda değil, günlük yaşamda evde veya iş yerinde de devam eden bir süreç olduğundan, insan hayatında oldukça önemli bir yere sahiptir. Kendisini yeterince geliştirmek isteyen bireylerin eğitim öğretim faaliyetlerine önem vermesi, eğitim alanında çeşitliliğe olanak sağlamıştır. Günümüzde her an ve her yerde, her yaş grubuna hitap edebilen, daha ekonomik olan, yaşam boyu öğrenme olanağı sunan eğitim-öğretim faaliyetlerine yönelim başlamıştır. Uzaktan eğitim de bu yöntemlerden biridir. Her ne kadar geçmişi oldukça geriye dayanıyor olsa da mektupla öğretim şeklinde başlayan uzaktan eğitimin kapsamı, yaygınlaşması ve bilinirliği son zamanlarda oldukça artmıştır. Buna neden olan etkenler ise uzaktan eğitimin aynı anda geniş kitlelere ulaşabilme (aynı anda daha fazla kişiye ve veriye ulaşılması), sağlanan imkanlar nedeniyle daha kolay sürdürülebilir olma, zaman ve mekân sınırlamasının olmaması (coğrafi kısıtlamaları ortadan kaldırması), düşük maliyet vb. fırsatlar sunuyor olmasıdır. Çağın en büyük felaketlerinden biri olarak görülen Covid 19 gerek dünyada gerekse ülkemizde bireylerin ve toplumların tüm alışkanlıklarını değiştirmiş; politika yapıcılarının ani ve zorunlu karar vermesine neden olmuştur. Salgın, eğitim faaliyetlerinin bütününde uzaktan eğitime geçişi zorunluluk haline getirmiş; eğitimin tüm paydaşlarının, kısmen yeni tanıştığı bu kavram ile rolleri değişmiştir. Her ne kadar uzaktan eğitimin birçok avantajı olsa da süreç, bireyleri uzaktan eğitimin dezavantajları ile de tanıştırmıştır. Nitekim uzaktan eğitim süreci hakkında, ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerinin tespit edilmesinin amaçlandığı bu araştırmada da katılımcı öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda sınırlı da olsa uzaktan eğitimin öğretmenler, öğrenciler, öğrenmenin

niteliği, öğrenmenin takibi, öğrenme materyali (içerik) ve okul-egitim açısından avantajlarının olduğu tespit edilmiştir. Buna göre uzaktan eğitim, öğretmenlerin teknoloji okuryazarlığını arttırmış; mesai kavramını değiştirerek, ailesine daha çok zaman ayırmasını sağlamıştır. Az zamanda daha çok ve aktif bilgi aktarımı imkânı vermiştir. Bazı katılımcılara göre yüz yüze olmaması nedeniyle de daha az sınıf yönetimi problemi yaşanmasını sağlamıştır. Acil ve zorunlu bu süreç, çağın gerekliliklerine ayak uydurma konusunda okullara destek sağlamıştır. Benzer şekilde araştırmalarda teknoloji yeterliliği kazandırma (Özdoğan & Berkant, 2020), öğretmenin öğretim işini kolaylaştırma (Alper, 2020), öğrencilerin derslerde teknoloji aktif kullanımına imkân vermesi (Domaç, Neccar & Tüfekci, 2022), öğrencilerin dikkatli dinlemesine katkı sağlama (Alper, 2020) uzaktan eğitimin avantajları olarak tespit edilmiştir. Er Türküresin (2020) araştırmasında da uzaktan eğitimin avantajlarını "Ekonomiklik", "Tekrar" ve "Zaman ve Mekân Esnekliği" olmak üzere üç kategoride ele almıştır. Benzer şekilde Özdoğan ve Berkant'ın araştırmasında (2020) kaydedilen derslerin zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde öğrenciler tarafından defalarca izlenilmesinin uzaktan eğitimin avantajları olarak tespit edilmiştir. Yine bu çalışmada Covid 19'un etkileri ve dönemin zorunlulukları kapsamında uzaktan eğitimin salgını önleme konusunda önemli bir avantaj sağladığı bulunmuştur. Başka bir araştırmada ise görüşme yapılan öğretmenler nitelik açısından uzaktan eğitimin verimli olduğunu ifade etmişler ve uzaktan eğitimin üstünlükleri arasında ulaşılabilirlik ve katılımcıya görelilik, çeşitlilik ve nicelik ile etkililik ve ilgi çekicilik yer vermişlerdir (Karaevli & Levent, 2022).

Araştırmada uzaktan eğitimin dezavantajlarının, avantajlarına kıyasla daha fazla olduğu bulunmuştur. Örneğin yüz yüze ortamlardaki gibi doğrudan iletişim kurulamaması, etkileşim sağlanamaması, dikkatin daha çabuk dağılması, motivasyon sağlamada güçlük, öz disiplin sağlayamayan öğrencilerde yeterince etkili olamama, uygulama gerektiren derslerden yeterince yararlanamama, beceri ve tutuma ilişkin davranışları kazandırmada yeterince etkili olamama, verimsizlik, teknoloji bağımlılığı ihtimali, teknik yetersizlik ve yazılım güvenlik sıkıntıları vb. öğrencilerde sorumluluk, özdenetim, düzenli yaşam gibi davranışları etkilemesi, öğretmenlerin beden dili ile verilmek istenen mesajları iletememesi ve rol model olma konusunda kısıtlama getirmesi, öğrencilerin teknoloji yetersizlikleri, öğrenci ve velilerin ilgisizliği bu dezavantajlardan bazılarıdır. Nitekim literatürdeki bazı araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Bayburtlu, 2020; Baki & Çelik, 2021; Bakioğlu & Çevik, 2020; Özdoğan & Berkant, 2020; Bulut & Kırmızı, 2021; Akyavuz & Çakın, 2020; Çakmak & Uzunpolat, 2021; Yeşilyurt, 2021). Örneğin Özdoğan ve Berkant (2020) tarafından yapılmış araştırmada "motivasyon kaybı, ölçme ve değerlendirmenin olmaması, internet ve bilgisayar gibi kaynakların yetersizliği, eğitimde fırsat eşitsizliği oluşturması, iletişim ve etkileşim yetersizliği, teknik problemler, sosyalleşme yetersizliği ve uzaktan eğitim sürecine hazırlıksız olma durumları" uzaktan eğitimin olumsuzlukları olarak bulunmuştur. Er Türküresin (2020) tarafından yapılmış araştırmada da benzer bulgulara ulaşılmıştır. Buna göre uzaktan eğitimin dezavantajları "Öğrenmenin Kalıcı Olmaması", "Ölçme ve Değerlendirmeden Kaynaklı Sorunlar", "Disiplin Sorunları", "İnternet Sıkıntısı", "Sistem Sorunları" ve "Etkileşim Eksikliği" şeklinde tespit edilmiştir. Domaç vd. (2022) tarafından yapılmış araştırmada ise uzaktan eğitim sürecinin öğretmenlere duyulan saygıyı azaltarak, iş yapmıyor şeklinde bir algı geliştirdiği belirlenmiştir. Yine bu araştırmada katılımcılar, sürecin paydaşlar arasında fırsat eşitsizliğine neden olduğunu ifade etmişlerdir.

Covid 19 nedeniyle acil olarak geçilen uzaktan eğitim, sürecin yürütülmesinde önemli bir aktör olan fakat öncesinde konu ile yeterli düzeyde bilgi sahibi olmayan öğretmenlerin görev, sorumluluk ve yetkinliklerinde değişiklikler meydana getirmiştir. Onları teknoloji okuryazarlığı yüksek bir birey olarak görmüş ve onlardan sahip

olduğunu varsaydığı bu bilgi ve beceriyi uzaktan öğrenme ortamlarına entegre etmelerini beklemiştir. Bu da konu ile ilgili geçmiş bir deneyimi olmayan öğretmenlerin teknoloji ve uzaktan eğitim yeterliklerini tartışma konusu yapmıştır. Nitekim araştırmada tespit edilen bir diğer husus da uzaktan eğitim ile eğitim camiasının büyük çoğunluğunu oluşturan öğretmenlerin görev ve sorumluluklarında bazı yenilikler meydana gelmiş olmasıdır. Örneğin bu süreçte öğretmenlerin sorumluluk alanı okul dışına da taşınmış, veli-öğrenci-idarecilerin öğretmenlerden beklentisi son derece artmıştır. Öğretmenler, beklentileri karşılamak bir yana deneyimsizlik ve yaşadıkları teknolojik yetersizlik problemi ile süreçte çok ciddi sıkıntılar yaşamışlardır. Hatta bazı öğretmenler bu süreçte çevresel faktörler nedeniyle tükenmişlik hissi yaşamışlardır (Yurteri & Demir, 2022). Her ne kadar bazı öğretmenler krizi fırsata çevirerek uzaktan eğitimi mesleki gelişimleri için katkı olarak değerlendirmiş olsalar da öğretmenlerin çoğunluğu teknolojiyi yakından takip etme ve bunu eğitim ortamına entegre etme konusunda başarısız olmuştur. Bu da öğrenme süreçlerinde öğrenci ilgisinin zayıf olması ve kullanılan yöntemlerin genelde geleneksel yöntemler olması şeklinde yansımıştır. Araştırmada uzaktan eğitimin katılımcıların mesleki gelişimine katkısı ile ilgili olarak çözümün parçası yapma, krizi fırsata dönüştürme gibi katkılarıyla öğretmenlerin yansıtıcı düşünmelerine zemin oluşturduğu; alandaki yenilikleri takip etme, online eğitimlere katılma, hizmet içi eğitimlerden yararlanma ve yeni yöntemleri keşfetme imkanı vererek onlara mesleki yeterlik kazandırdığı; teknolojiyi kullanma ve materyal hazırlama zaruritesi ile teknoloji okuryazarlıklarını arttırdığı, yeteneklerinin farkına varma ve değer farkındalığı ile kişisel gelişimlerini desteklediği bulunmuştur. Karaevli ve Levent, (2022) tarafından yapılmış araştırmada katılımcı öğretmenlerin önemli bir kısmına göre yüz yüze eğitimin mesleki gelişimlerine katkı sağladığı belirlenmiştir. Görüşülen öğretmenler, yüz yüze eğitim devam ederken mesai saatlerine denk geldiği için birçok eğitimi uzaktan eğitim vasıtasıyla alma imkanı yakaladıklarını; evde oldukları için uzaktan eğitimin onlara zaman planlaması yapma olanağı sunduğunu; kendilerine kalan zamanlarda ise uzaktan eğitimle öğrendikleri yeni bilgileri araştırıp geliştirme fırsatı yakaladıklarını ifade etmişlerdir.

Bu araştırmada katılımcı öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde teknolojik problemler (altyapı, bağlantı), sınırlı etkileşim, sınıf yönetimi, ölçme değerlendirme, zamanı etkin kullanamama, etkin öğrenmeyi gerçekleştirilememesi, uygulamaya yönelik içeriği tasarlayamama, mesleki tükenmişlik hissi, mesleki doyumsuzluk, mahremiyet sorunu, derse devamı sağlayamama, öğrencilerin derse yönelik güdülerinin azalması, dönüt alamama, ölçme değerlendirme sorunları, akademik başarıyı sağlayamama, güvenlik sorunları (kimlik denetimi), aile ilgisizliği, denetimsizlik gibi konularda sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Literatürdeki araştırmaların bulgularının araştırmanın bulguları ile benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bu araştırmalarda uzaktan eğitim sürecinde devamsızlık (Bakırcı, Kayar, Cancan. & Tozlu, 2022; Kandemir & Sezgin Nartgün, 2022; Tican & Toksoy Gökoğlu, 2021; Kırıkçı, Arıkan & Çetin, 2022), akademik başarı düşüklüğü (Erol & Erol, 2020), alt yapı (Orhan & Demir 2022), etkili iletişim kurulamaması-azalması (etkileşim), Orhan & Demir 2022; Küçükler & Dernek Uzun, 2022; Kandemir & Sezgin Nartgün, 2022; Tican & Toksoy Gökoğlu, 2021), bağlantı/erişim (Karaevli & Levent, 2022; Tican & Toksoy Gökoğlu, 2021; Ünal & Bulunuz, 2020; Arslan & Şumuer, 2020; Tican & Toksoy Gökoğlu, 2021; Bakırcı, Kayar, Cancan. & Tozlu, 2022), donanım yetersizliği (Ünal & Bulunuz, 2020; Kandemir & Sezgin Nartgün, 2022; Bakırcı, Kayar, Cancan. & Tozlu, 2022; Tican & Toksoy Gökoğlu, 2021), aktif katılımı sağlamada yetersizlik hissi (Bostan Sarioğlu, Altaş, & Şen, 2020), mahremiyet (Dilman, 2022), motivasyon düşüklüğü (Bostan Sarioğlu, Altaş, & Şen, 2020), materyal eksikliği (Dilman, 2022), teknoloji bağımlılığında artış (Karaevli & Levent, 2022; Erol & Erol, 2020),

öğrenmeyi gerçekleştirememesi (Tican & Toksoy Gökoğlu, 2021), mesai kavramının belirsizleşmesi (Karaevli & Levent, 2022; Dilman, 2022), ailevi sorunlar yaşama (Kandemir & Sezgin Nartgün, 2022), ölçme ve değerlendirme (Kandemir & Sezgin Nartgün, 2022; Orhan & Demir 2022; Dilman, 2022), psikolojik (Erol & Erol, 2020; Taşkın. & Aksoy, 2021), sağlık-göz, duruş bozukluğu vb. (Kandemir & Sezgin Nartgün, 2022; Taşkın. & Aksoy, 2021), sınıf yönetimi (Kandemir & Sezgin Nartgün, 2022; Küçükler & Dernek Uzun, 2022), sosyalleşememe (Taşkın. & Aksoy, 2021), uygulamaya dönük becerilerin öğretilmemesi (Karaevli & Levent, 2022; Kırıkçı, Arıkan & Çetin, 2022; Bostan Sarioğlu, Altaş, & Şen, 2020; Dilman, 2022), veliler ile iletişim (Küçükler & Dernek Uzun, 2022) gibi konularında sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir. Araştırmalarda yaşanan sorunların sürecin önemli bir ögesi olan öğretmenlerin motivasyonlarını düşüren bir unsur olarak yer aldığına vurgu yapılmıştır (Orhan & Demir 2022). Gören vd. araştırmasında öğretmenler uzaktan eğitime ulaşma konusunda daha az sorun yaşadıklarını ve paydaşların kolaylıkla erişim sağladığını belirtmişlerdir (Gören, Gök, Yalçın, Göregen & Çalışkan 2020).

Araştırmanın sonuçlarından birisi de katılımcı öğretmenlerin uzaktan eğitimin sürdürülebilirliği ile ilgili çoğunlukla olumsuz görüşe sahip olmasıdır. Bu görüşün gerekçelerini ise verimli olmama, yüz yüze eğitimin daha faydalı olması, öğrencilere ulaşamama, uzaktan eğitimin dezavantajları, öğrencinin ihtiyaçlarına karşılık vermemesi oluşturmuştur. Benzer şekilde araştırmalarda paydaşların uzaktan eğitimi yüz yüze eğitim ile kıyasladıkları ve yüz yüze eğitim kadar verimli olmadığı şeklinde görüşe sahip oldukları belirlenmiştir (Gören, Gök, Yalçın, Göregen & Çalışkan 2020). Güney ve Mete (2022) tarafından yapılmış araştırmada da katılımcı öğretmenlerin bilişim teknolojileri konusundaki yeterlikleri ile uzaktan eğitime yönelik tutumları arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. nitekim Karaevli ve Levent (2022) tarafından yapılmış araştırmada ise uzaktan eğitim süreci ile ilgili olumlu yaşantılar kazanmış öğretmenlerin sürecin sürdürülebilirliği ile ilgili olumlu görüşe sahip olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak bu çalışmada tespit edilen bazı katılımcıların, uzaktan eğitimin uygulanabilirliği ile ilgili zorunluluk durumlarında veya yüz yüze eğitimin bir parçası olarak uygulanabileceği şeklindeki bulgularımızı destekleyen araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin literatürde öğretmenlerin başlangıç aşamasında sitemden kaynaklı tedirginlik yaşadığını fakat sonrasında canlı ders uygulaması ile uzaktan eğitimin verimli bir hale dönüştüğünü; bu nedenle yüz yüze eğitimi tamamlayıcı bir alternatif olarak hep var olması gerektiğini düşünen bulgular da yer almaktadır (Ünal & Bulunuz 2020). Yine farklı bir araştırmada da ortaokul öğretmenlerinin uzaktan eğitimin geleceğine yönelik daha olumlu bir görüşe sahip olduğu belirlenmiştir (Gören, Gök, Yalçın, Göregen & Çalışkan 2020).

Araştırmada katılımcı öğretmenlerin çoğunluğu uzaktan eğitimin yüz yüze alternatif olamayacağı ve devam ettirilmemesi gerektiği yönünde görüşe sahiptir. Bu nedenle ideal bir uzaktan eğitim konusunda da bu bakış açıları etkili olmuş ve çoğunluğu devam ettirilmemesi gerektiği için ideal bir uzaktan eğitimin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Olumlu görüş bildiren katılımcıların görüşlerinden hareketle ise ideal bir uzaktan eğitim için yetkin öğretmen, bilinçli öğrenci, yeterli teknik altyapı, fırsat eşitliği, nitelikli öğrenme süreçleri ve ölçme ve değerlendirme süreçlerinin sağlanması gerektiği tespit edilmiştir. Yapılmış bir araştırmada da ideal bir uzak eğitim için ek kaynaklar ve materyal verilmesi, öğrencilerin internetinin yeterli olmasına ilişkin önerilerde bulunulmuştur (Tican & Toksoy Gökoğlu, 2021). Taşkın ve Aksoy (2021) tarafından yapılmış araştırmada da fırsat eşitliği için tüm öğrencilerin teknolojik alt yapıya sahip olması gerektiği belirtilmiş; Daşdemir ve Cengiz'in (2022) çalışmasında da EBA canlı ders alt yapısının daha güçlendirilmesi ve öğrenci-veli iletişiminin sağlanmasının önemine vurgu yapılmıştır. Yukarıdakilere ek olarak başka bir araştırmada da derse katılım ve

etkileşimin artırılmasına ve ders sayılarının azaltılmasına değinilmiştir (Özdoğan & Berkant, 2020).

Bilim ve teknoloji dünyasındaki gelişmeler eğitim sistemini doğrudan etkide bulunmaktadır. Bu nedenle yarının eğitim dünyasına, hangi yöntemin hâkim olacağını bilmek mümkün değildir. Fakat bilinen bir gerçek vardır ki teknoloji geliştikçe eğitimin yöntemleri teknoloji odağında şekillenmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin öncelikle teknoloji okuryazarlıklarının geliştirilmesi, güncel eğitim yaklaşımları konusunda bilgi ve beceri kazanımlarının arttırılması için hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenebilir. Bununla birlikte olası bir uzaktan eğitim sürecinde yaşanabilecek durumların minimuma indirilebilmesi için kapsamlı bir araştırma yapılabilir ve teknik alt yapı sorunlarının çözülmesi için gerekli önlemler alınabilir. Uzaktan eğitim sürecinde öğrencinin ilgisinin zayıf olması, öğretmenlerin motivasyonları düşürmüştür. Bu nedenle öğrencilerin derslere aktif katılımını sağlayacak materyaller hazırlanabilir ve bu süreçte kullanabilecek yöntem ve teknikler ve sınıf yönetimi becerileri konusunda öğretmenlere destek sağlanabilir. Süreçte öğrenci-öğretmen etkileşimin etkili gerçekleşmemesi tüm paydaşlarda yüz yüze eğitime olan özlemi arttırmıştır. Bu nedenle yüz yüze eğitimin bilgi aktarımı dışındaki kazanımları konusunda öğretmen ve öğrencilerde farkındalık çalışmaları yapılabilir.

Kaynakça

- Akdemir, Ö. (2011). Yükseköğretimimizde Uzaktan Eğitim. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 69-71.
- Akpolat, T. (2021). Ortaokul Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime İlişkin Metaforik Algılarının İncelenmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 54(2), 497-522.
- Akyavuz, E. K., & Çakın, M. (2020). Covid-19 Salgınının Eğitime Etkisi Konusunda Okul Yöneticilerinin Görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4) 723-737.
- Alper, A. (2020). Pandemi Sürecinde K-12 Düzeyinde Uzaktan Eğitim: Durum Çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, Salgın Sürecinde Türkiye’de ve Dünyada Eğitim, 45-67.
- Arslan, Y. & Şumuer, E. (2020). Covid-19 Döneminde Sanal Sınıflarda Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sınıf Yönetimi Sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*, Salgın Sürecinde Türkiye’de ve Dünyada Eğitim, 201-230.
- Aydıncı, M., & Zorluoğlu, S. L. (2022). Lise Öğrencilerinin Covid-19, Yüz Yüze Eğitim ve Uzaktan Eğitim Algıları. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(2), 1253-1267.
- Bakırcı, H., Kayar, S., Cancan, M. & Tozlu, İ. (2022). Türkiye’de COVID-19 Koşullarında Uzaktan Fen Eğitimi ile İlgili Bir Meta-Sentez Çalışması. *Eğitim Bilim ve Araştırma Dergisi*, 3 (2), 353-377.
- Baki, G. Ö., & Çelik, E. (2021). Ortaokul Matematik Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitimde Matematik Öğretim Deneyimleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(1), 293-320.
- Bakioğlu, B., & Çevik, M. (2020). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 109-129.
- Bayburtlu, Y. S. (2020). Covid-19 Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmen Görüşlerine Göre Türkçe Eğitimi. *Electronic Turkish Studies*, 15(4), 131-151 .

- Bostan Sarıoğlan, A., Altaş, R. & Şen, R. (2020). Uzaktan Eğitim Sürecinde Fen Bilimleri Dersinde Deney Yapmaya İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Araştırılması. *Milli Eğitim Dergisi, Salgın Sürecinde Türkiye’de ve Dünyada Eğitim*, 371-394
- Bulut, S., & Kırmızı, F. S. (2021). Covid-19 Salgını Sürecinde Uzaktan Eğitimde Türkçe Dersine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 1-30.
- Can, E. (2019). Açık ve Uzaktan Yükseköğretim Mezunları Üzerine Bir Değerlendirme. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 5 (3) , 81-105.
- Canpolat, U. & Yıldırım, Y. (2021). Ortaokul Öğretmenlerinin COVID-19 Salgın Sürecinde Uzaktan Eğitim Deneyimlerinin İncelenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7 (1) , 74-109.
- Çakmak, A., & Uzunpolat, Y. (2021). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerine Göre Salgın Döneminde Uzaktan Eğitim. *Tasavvur/Tekirdağ İlahiyat Dergisi*, 7(1), 855-892.
- Daşdemir, İ. & Cengiz, E. (2022). Ortaokul Öğretmenlerinin Türkiye’de Salgın Sürecinde Yapılan Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 51 (233), 327-351
- Dilman, H. (2022). Covid-19 Salgını Döneminde Uzaktan Eğitimle Yapılan Yabancı Dil Öğretiminin Öğretmenlerce Değerlendirilmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 1434-1461.
- Domaç, G. G., Neccar, D. & Tüfekci, A. (2022). Koronavirüs (Covid-19) Salgını Sürecinde Uzaktan Eğitimin Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Mesleklerine Yansımaları. *Nitel Sosyal Bilimler*, 4 (1), 59-77.
- Er Türküresin, H. (2020). Covid-19 Pandemi Döneminde Yürütölen Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Öğretmen Adaylarının Görüşleri Bağlamında İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, Salgın Sürecinde Türkiye’de ve Dünyada Eğitim*, 597-618.
- Erol, M. & Erol, A. (2020). Koronavirüs Pandemisi Sürecinde Ebeveynleri Gözünden İlkokul Öğrencileri. *Milli Eğitim Dergisi, Salgın Sürecinde Türkiye’de ve Dünyada Eğitim*, 529-551
- Gören, S. Ç., Gök, F., Yalçın, M., Göregen, F. & Çalışkan, M. (2020). Küresel Salgın Sürecinde Uzaktan Eğitimin Değerlendirilmesi: Ankara Örneği. *Milli Eğitim Dergisi, Salgın Sürecinde Türkiye’de ve Dünyada Eğitim*, 69-94
- Güney, İ. & Mete, P. (2022). Öğretmenlerin Bilişim Teknolojileri Öz Yeterlik Algıları ile Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12 (3), 1289-1309.
- İnci Kuzu, Ç. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Uygulanan İlkokul Uzaktan Eğitim Programı (Eba Tv) ile İlgili Veli Görüşleri. *Journal of National Education*, 49, 505-527.
- Kandemir, A. & Sezgin Nartgün, Ş. (2022). Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Yorgunluğu. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (27), 424-449.
- Karaevli, Ö. & Levent, F. (2022). Salgın Sürecinde Yapılan Uzaktan Eğitimlerin Öğretmenlerin Profesyonel Gelişimlerine Etkisine İlişkin Görüşler. *Milli Eğitim Dergisi*, 51 (233), 303-325.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.

- Kırıkçı, A. C., Arıkan, İ. & Çetin, G. (2022). Sosyal Bilgiler Dersine Giren Öğretmenlerin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 51 (234), 1683-1708.
- Koç, E. S. (2021). İlkokul Öğretim Programlarının COVID-19 Sonrası Yaygınlaşan Uzaktan Eğitime Uygunluğunun İncelenmesi. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, 7 (1), 24-36.
- Küçüker, E. & Dernek Uzun, İ. (2022). Ortaokul Öğretmenlerinin Acil Uzaktan Eğitim Sürecinde Karşılaştıkları İnsan İlişkileri Sorunları. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 9 (3), 1149-1170.
- Orhan, B. & Demir, S. (2022). Uzaktan Eğitimin Öğrencilerin Türkçe Derslerine Yönelik Akademik Motivasyonlarına Yansımaları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32 (3), 933-949 -786.
- Özdoğan, A. Ç. & Berkant, H. G. (2020). Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Salgın Sürecinde Türkiye’de ve Dünyada Eğitim, 13-43.
- Özkul, A. E., & Aydın, C. H. (2013). Açık ve Uzaktan Öğrenmenin Temelleri ve Araştırmaları. Çağiltay & Y. Göktaş (Ed.), *Öğretim Teknolojilerinin Temelleri: Teoriler, Araştırmalar, Eğilimler içinde* (513-534). Ankara: Pegem Akademi.
- Şakar, N. (2001). Yükseköğretimde Uzaktan Öğretim Veren Örgütlerin Örgütlenme Yapıları: Anadolu Üniversitesi Örneği. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 325-355.
- Taşkın, G. & Aksoy, G. (2021). Uzaktan Eğitim Hakkında Öğretmen Görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (52), 622-647
- Tican, C. & Toksoy Gökoğlu, S. D. (2021). Ortaokul Matematik Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim Matematik Dersine İlişkin Görüşleri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 767 -786.
- Ünal, M. & Bulunuz, N. (2020). COVID-19 Salgını Döneminde Yürütülen Uzaktan Eğitim Çalışmalarının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi ve Sonraki Sürece İlişkin Öneriler. *Milli Eğitim Dergisi*, Salgın Sürecinde Türkiye’de ve Dünyada Eğitim, 343-369.
- Yalın, İ. (2003). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (9th ed.). Ankara: Nobel.
- Yeşilyurt, H. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Uzaktan Eğitim Sürecine Yönelik Görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 7(2), 378-399.
- Yurteri, İ. S. & Demir, M. K. (2022). Uzaktan Eğitim Sürecinde Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Durumlarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 5 (2), 90-112.